

Є.К. Карлюга,
студ. III курсу, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: д.ю.н., доцент кафедри
кримінального права, кримінального процесу
та криміналістики О.М. Миколенко

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУДНОСТІ В ДОКТРИНІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

До загальних засад кримінального судочинства належать верховенство права (ст. 8 КПК України), законність (ст. 9 КПК України), доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень (ст. 21 КПК України), рівність перед законом і судом (ст. 10 КПК України) [1]. Важливу роль задля забезпечення реалізації цих положень і, як наслідок, належного функціонування судової гілки влади, виконання судом покладених на нього завдань, гарантування дотримання прав і свобод людини при відправленні правосуддя відіграє процесуальний інститут підсудності. Саме додержання правил про підсудність є необхідною передумовою для справедливого і публічного розгляду будь-якої справи компетентним, незалежним і безстороннім судом як одного з невід'ємних прав людини, визнаних міжнародною спільнотою [2, ст. 14]. Таке вагомe значення цього процесуального інституту та відсутність легального визначення обумовлює актуальність дослідження питання щодо визначення поняття “підсудність” та з'ясування його змісту на теоретичному рівні.

В науці кримінально-процесуального права не існує єдиного підходу до розкриття сутності терміну “підсудність”. Такі вчені, як Ю.П. Алєнін [3, с. 551–552], П.А. Лупінська [4, с. 86], М.М. Міхеєнко [5, с. 308], надаючи визначення, вказують на певну сукупність юридичних ознак кримінальної справи, на основі яких кримінально-процесуальний закон визначає суд, який має право і зобов'язаний розглянути її і вирішити по суті пред'явленого обвинувачення. Тобто, відправною точкою в трактуванні даного поняття є якості, характерні конкретному кримінальному провадженню. Однак ця думка здається дещо сумнівною, оскільки нерідко виникає ситуація, коли, відповідно до законо-

давчих змін, змінюється і підсудність, а конкретна кримінальна справа зберігає свої попередні властивості. У зв'язку з цим, варто акцентувати увагу на тому, що первісною характеристикою підсудності є її законодавче закріплення, та якраз Кримінальний процесуальний кодекс України визначає правила здійснення відповідним судом кримінального провадження, уточнюючи суттєві деталі справи, що йому підсудна. Утім, деякі юридичні характеристики справи, зокрема місце вчинення злочину, його тяжкість, особа злочинця, не залишаються поза увагою законодавця і надалі слугують підставами розмежування окремих видів підсудності в науці кримінально-процесуального права.

Зовсім іншої точки зору дотримуються науковці, серед яких можна зазначити Л.М. Гусева [6, с. 9], М.С. Строговича [7, с. 145], що розглядають підсудність крізь призму закріплених законодавством прав та обов'язків суду, деколи порівнюючи її з таким поняттям, як “компетенція” [8, с. 246]. Така думка здається цілком слушною через те, що при визначенні суду, який має розглядати справу, до уваги повинна братися його компетенція, іншими словами – його місце в системі органів судової влади з окресленим об'ємом повноважень. У свою чергу, до уваги повинні також братися і юридичні властивості справи, що співставляються з компетенцією суду, за допомогою чого встановлюється сама підсудність [4, с. 311].

На думку третьої групи вчених-процесуалістів, зокрема С.В. Оверчука [9, с. 24], до ознак, що характеризують підсудність, входить склад суду, який має право і зобов'язаний розглядати справу. Проте така позиція авторів не знайшла широкої підтримки і досить часто піддається критиці [10, с. 48]. Зауважується, зокрема, що спершу відбувається визначення підсудності кримінального провадження, а вже потім – склад суду; для встановлення складу суду необхідно керуватися ст. 31 КПК України у той час, як правила визначення підсудності закріплені в ст. 32–33 КПК України. До того ж, ст. 412 розмежує серед істотних порушень вимог кримінального процесуального закону окремо ухвалення судового рішення незаконним складом суду (п. 2 ч. 2) і порушення правил підсудності (п. 6 ч. 2) [1].

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що підсудність як правове явище має складну природу, визначити яку можливо використовуючи декілька основоположних критеріїв: це, по-перше, відмінні особливості кожної з кримінальних справ і, по-друге, визначена законом частина компетенції суду щодо їх розгляду. Склад суду не охоплюється терміном “підсудність”, а є окремим інститутом процесуального права. На підставі цього, підсудність можна розгля-

дати як зв'язок кримінальної справи, певні ознаки і властивості якої закріплено законом, і суду, до компетенції якого входить її розгляд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20190111> (дата звернення: 11.03.2019).
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (дата звернення: 11.03.2019).
3. Аленін Ю.П. Кримінально-процесуальне право України : підручник / за заг. ред. Ю.П. Аленіна. Харків, 2009. 816 с.
4. Лупинская П.А. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации : учебник / отв. ред. П.А. Лупинская. Москва, 2004. 815 с.
5. Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.М. Кримінальний процес України : підруч. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ, 1999. 536 с.
6. Пожар В.Г. Інститут підсудності у кримінальному провадженні : сутність, призначення та недоліки правової регламентації. Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої до 70-річчя д. ю. н., професора Ю.П. Аленіна, м. Одеса, 21 квітня 2017 р. Одеса, 2017. С. 245–248.
7. Гусев Л.Н. Подсудность уголовных дел. Москва : Госюриздат, 1955. 111 с.
8. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. Москва : Наука, 1968. 468 с.
9. Оверчук С.В. Реформування інституту підсудності в новому Кримінальному процесуальному кодексі України. Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 квітня 2012 р. Київ, 2012. С. 24–26.
10. Сиза Н. Підсудність та її види за Кримінальним процесуальним законодавством України. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. № 95. С. 47–50.